

To myter om det norske språket i Amerika: Er det gammeldags? Nærmer det seg en bokmålsstandard?

Janne Bondi Johannessen og Signe Laake

Artikkelen tar for seg to myter om det norske språket i den amerikanske Midtvesten. Den ene er at de norsktalende etterkommerne av norske immigranter snakker et antikvarisk norsk. Den andre er at språket deres nærmet seg en bokmålsstandard, altså vekk fra de dialektene som de norske innvandrerne snakket da de kom til Amerika. Vi skal studere leksikon og grammatikk på bakgrunn av disse antagelsene og besvare spørsmålene i overskriften.

1 Innledning¹

I denne artikkelen skal vi ta for oss to myter om det norske språket i Amerika: at det er gammeldags, og at det er standardisert mot bokmål. Ved hjelp av data fra fire informanter i Midtvesten, plukket ut fordi de stammer fra samme opprinnelige dialektområde i Norge, skal vi undersøke disse to mytene. Vi skal sammenligne språket til disse fire med språket til fire dialekttalere fra det samme området i Norge (Gausdal, Gudbrandsdalen). På den måten skal vi slå fast om en av variantene er gammeldags i den forstand at den bruker eldre ord og former enn den andre. Videre sammenligner vi de norskamerikanske informantenes språk med språket til norske nordmenn som bor i området norskamerikanerne stammer fra, og med bokmål. Da får vi undersøkt om amerikanorsken er mer standardisert eller bokmålsaktig enn dialekten her hjemme.

Vi mener det er riktig å skjære alle norskamerikanerne fra Midtvesten over en kam i disse spørsmålene. Grunnen til det er at vi viser (Johannessen & Laake 2011, samt annen artikkel i dette nummeret) at språket i Midtvesten kan sees som én dialekt ut fra flere forhold.

2 Er det norske språket i Amerika gammeldags?

En vanlig oppfatning om det norske språket i Amerika er at det er gammeldags, dvs. at det representerer en norsk som er arkaisk i forhold til dagens norsk. Mange som har truffet norskamerikanske slektninger, forteller at det er akkurat som å høre bestemor. Vi vil undersøke her i hvilken grad dette stemmer, og hvilke sider ved språket det eventuelt er som er gammeldagse. Vi vil se på morfologi og ordforråd – både funksjonsord og leksikalske ord.

2.1 Datamateriale: informantene

For å undersøke dette er det praktisk å sammenligne to grupper, en amerikansk og en norsk, med samme dialektbakgrunn i Norge. Antagelsen er at dersom et fenomen (grammatisk eller leksikalsk) finnes i amerikansk norsk, men ikke i norsk norsk, så er det et gammeldags fenomen (selvsagt med mindre det er et lån fra engelsk eller på andre måter kan vises å ha oppstått i USA).

Fra det første feltarbeidet i mars 2010 (se Johannessen & Laake, dette nummeret) gjorde forfatterne opptak av blant annet fire informanter fra Westby, WI, og Sunburg, MN – Archie, Eunice, Florence og Howard – som hadde besteforeldre eller oldeforeldre som emigrerte fra samme område i Norge, nemlig den sørlige delen av Gudbrandsdalen. Når det gjelder deres norske bakgrunn, må vi nok legge til at ikke alle kjenner bakgrunnen til alle forfedrene sine, og at noe kan tyde på at det også er forbundet med en viss status å stamme fra Gudbrandsdalen. Likevel vil vi selv støtte informantene i deres antagelse om sin bakgrunn på grunnlag av lingvistiske trekk, slik det også går fram i denne artikkelen. Tre av dem har aldri vært i Norge, og den fjerde bare på to korte besøk. Ingen av dem leser bra norsk eller har hatt mye kontakt med nordmenn fra Norge. De er alle i åttiårene, født mellom 1922 og 1930. Disse norskamerikanerne vil vi sammenligne med en gruppe nordmenn fra Gudbrandsdalen. Vi velger Gausdal (i Gudbrandsdalen) fra Nordic Dialect Corpus (Johannessen et al. 2009). Her er det også fire informanter, som alle er yngre enn de fire amerikanske; to menn under 30 og to kvinner over 50 år.²

På tidspunktet til denne undersøkelsen finnes de amerikanorske opptakene kun som videofiler – ingenting er transkribert. Derfor har det vært nødvendig å høre seg gjennom alle opptakene (ca. tre timer, vi har valgt å bruke de opptakene hvor informantene snakker med hverandre og ikke med en av oss), og gjøre nøyaktige notater av det som har vært interessant. I det

norske dialektkorpuset er derimot alle opptakene transkribert og grammatisk annotert, slik at det har vært enkelt å bruke dette materialet som kontrollmateriale. Prosessen har vært slik at vi først har gått møysommelig gjennom det norskamerikanske materialet, og siden raskt har kunnet sjekke de ulike fenomenene ved hjelp av rettede søk.

Når vi skriver *Amerika* og *Norge* i denne artikkelen, mener vi mer spesifikt de informantene vi har valgt ut, men vi tror hovedkonklusjonene kan generaliseres til det meste av Midtvesten, basert noe impresjonistisk på at vi har reist en god del rundt og truffet mange norsktalende, samt Johannessen & Laake (annen artikkel dette nummer). Når vi skriver *Norge* og *norsk*, mener vi Gausdal og dialekten der.

2.2 Undersøking av pronomen

Vi begynner med å se på pronomensystemet. De fleste pronomen er frekvente, så her bør vi ha godt sammenligningsgrunnlag. Eksempel (1) antyder at det ikke er store forskjellene mellom de to språkene.

- (1)
 a. Nå ringe *romm* ti meg frå Minneapolis (Archie, Westby, WI)
 b. så stirre *rømm* bare dumt på deg (gausdal_05um)

	Amerika		Norge	
	subjekt	objekt	subjekt	objekt
1. pers. sg.	/e/ /i/	/me/	/e/	/me/
2. pers. sg.	/dæ/, /ræ/		/dæ/, /ræ/	/de/, /re/
3. pers. sg.	/hæin/, /han/, /n/	/hanom/, /han/, /n/	/hæin/, /han/, /n/	/han/, /n/
	/hu/	/hu/	/hu/	/hu/
	/de/, /dæ/, /re/	/de/, /dæ/, /re/	/dæ/, /de/, /re/	/dæ/, /de/, /re/, /di/, /ri/
1. pers. pl.	/vi/	/as/	/vi/	/øs/
2. pers. pl.	/di/, /ri/	/døk/, /røk/*	/døk/, /røk/	/døk/, /røk/
3. pers. pl.	/dem/, /dum/, /døm/,	/dum/, /røm/, /dem/, /rum/,	/døm/, /røm/	/døm/, /røm/
	/rem/, /rum/			
Andre	/inan/, /noga/, /noen/, /hor/, /sume/	/no:go/, /noka/	/inan/, /no:go /, /hor/	

Tabell 1: Pronomen i Amerika og Norge. (*2. pers. pl. objektsform i Amerika er supplert fra senere feltarbeid.)

Vi ser at det er variasjon i pronomenbruken både i Amerika og i Norge, og for det meste er det de samme variantene som går igjen i begge.³ Noen mindre forskjeller er det likevel:

I Amerika finner vi *hanom*, som i norsk kan være både dativ og akkusativ:

(2) e tala på det åt *hanom* (Archie, Westby, WI)

Men det er den eneste formen vi finner som kan være dativ, så vi vil ikke generalisere for mye ut fra den. Til gjengjeld finner vi mange eksempler på *di* og *ri* (for *det*) i gudbrandsdalsk, og dette er en dativform som vi ikke finner i Amerika, se (3).⁴

(3) jæu ra en jer se nå ått *di* (gausdal_05um)

I Amerika finner vi forskjell på subjekts- og objektsform i 2. pers. pl., med opposisjonen mellom /di/ og /døk/. Dette skillet er på full fart ut i Norge, hvor /døk/, /røk/ har overtatt helt. Vi ser et eksempel på *di* i amerikanorsk i (4):

(4) hå va re *di* gjorde during recess? (Eunice, Sunburg, MN)

Til slutt er det pronomenet *summe* som skiller de to norsk-variantene fra hverandre. Dette ordet skal vi komme tilbake til i avsnitt 2.4.

Når det gjelder pronomener, er det altså et par tilfeller hvor amerikanorsk er mer gammeldags, nemlig det opprettholdte skillet mellom to former i 2. pers. pl., samt pronomenet *summe*. Med unntak av disse pluss *hanom*-formen, er det mye mer som forener enn som skiller de to språkvariantene i pronomensystemet.

2.3 Morfologi

2.3.1 Dativ

Dativ var en kaskategori i norrønt. Dativen har holdt på med å forsvinne i over hundre år, men fortsatt i dag er det et forholdsvis sterkt dativbelte som går på tvers av Sør-Norge (Eythórsson, Johannessen, Laake & Åfarli 2010). Vestad (2002: 17) skriver om gausdalsmålet at dativbruken er stø hos de fleste voksne i Gausdal, men mener likevel at den er på vei ut av

målet på grunn av ustø bruk blant en del yngre. Dativen utløses av visse preposisjoner, men også etter enkelte verb og adjektiv. Der den finnes, er det ved ord som har bestemthet, som pronomener og substantiver.

	Amerika	Norge (alle fire gausdøler)
Pronomen	-	de e nå mye på grunn tå <i>di</i>
Subst. sg. fem.	-	behøve da itte utu <i>byggd'n</i> her
Subst. sg. mask.	-	menn denna ræsjtubben ifrå borrt på <i>garda</i> borrti åt ho besstemor
Subst. pl. mask.	-	e sennte ut en lapp åt <i>sjuenklassingom</i>
Subst. pl. nøyt.	-	litt foranndringer på <i>systemom</i>
Prepropriell art. fem.	-	vi jekk åt <i>n</i> Anna

Tabell 2. Dativ i Amerika og Norge.

Vi ser at hele Amerika-kolonnen er tom (vi ser bort fra det ene *hanom*-eksemplet i forrige avsnitt), mens kolonnen fra Gausdal er fylt. Dativ i Gausdal er tydelig en levende kategori, og det var mange korpustreff å velge blant. Siden dativ er en gammel kategori i norsk, er det helt klart gausdalsmålet som er mest gammeldags på dette punktet, mens amerikanorsk er langt mer moderne.

2.3.2 Kløyvd infinitiv

Mange dialekter i Norge, deriblant vår gudbrandsdalsdialekt (Vestad 2002: 22), har kløyvd infinitiv. Dette er en todeling av infinitivsformer ettersom verbet i norrønt hadde en lang rotstavelse og en trykklett, kort endestavelse, noe som har gitt -e, eller en kort rotstavelse, som dermed ga jamvektig endestavelse og -a.

I Amerika finner vi kløyvd infinitiv, men det gjør vi også i Gausdal. Se (5) og (6) for henholdsvis -e og -a.

(5)

- a. kanskje e må *prøve* n (Eunice, Sunburg)
b. om e skal *kjøpe* meg en slik Fiat (Gausdal_05um)

(6)

- a. atte rom kunne ikkje *komma* heimat (Eunice, Sunburg)
b. kjem te å *fløtta* (Gausdal_05um)

Det er mange lignende eksempler i opptakene. I tabell 3 samler vi noen flere verb.

	Amerika (Eunice)	Norge (unge gausdøler)
Infinitiver på -e	<i>tenkje, prate, besøke, travle, åpne, prøve</i>	<i>skjønne, hævle, knote, tene, kjøpe</i>
Infinitiver på -a	<i>væra, gjøra, baka, tørja, hugsa, eta, komma</i>	<i>væra, gjæra, veta, komma, laga, fløtta</i>

Tabell 3. Kløyvd infinitiv i Amerika og Norge.

Vi har kun eksemplifisert med Eunice her, men det kløyvde infinitivssystemet finnes i like stor grad hos de andre tre informantene, såvel som hos gausdølene. Det er altså ikke noen forskjell på infinitivssystemet hos de to gruppene, og det er følgelig ikke mulig å si at noen bruker en mer arkaisk variant.

2.3.3 Bøying av finitte verb

I gausdalsdialekten har svake verb gjerne presensending på *-e* eller *-a* (og har altså ikke *-r*), mens preteritum av verbene kan være *-te*, *-de* eller *-a*. I presens har de sterke verbene gjerne omlyd og ikke suffiks, og gjerne omlyd i preteritum (Vestad 2002: 21–22, Papazian og Helleland 2005: §3.3.2). Vestad (2002: 20–21) skriver at i perfektum partisipp er det *-e* og ikke *-i* (med mindre det er *i* i stammen), som ellers er så vanlig på Østlandet. I (7) og tabell 4 ser vi eksempler på svake verb i presens og preteritum.

(7)

- a. *Bruke* dokk kjøttkaker borti der? (Florence, Westby)
 b. De e mange som *bruke* varmekabler (Gausdal_01um)

	Amerika	Norge
Svake verb, presens	bruke, kjøpe, koke, stoppe, tenkje	bruke, kjenne, kjøre, heite, klare, tenkje
Svake verb, preteritum	brukte, døde, glømte, hugsa, hørde, kjøfte, kvilte, likte, pleide, prata, rende, snakka, snudde, spurde, tala, travla, trudde	brukte, kjøfte, kjørde, hørde, likte, passa, snakka, spurde, stirra, trudde, tænkte

Tabell 4: Svake verb i Amerika og Norge.

I (8) og tabell 5 ser vi eksempler på sterke verb i presens, preteritum og perfektum partisipp.

(8)

a. om dem *kjøm* te ...

(Eunice, Sunburg)

b. *kjem* te å fløtta

(Gausdal_05um)

	Amerika	Norge
Sterke verb, presens	feng ⁵ , kjæm, kjøm, et, ligg, te, veit	kjæm, hæng, ligg, lyt, te, tek, tæk, veit
Sterke verb, preteritum	flaug, fækk, ga, gjekk, jaug, satt, såg, to, vart, vog	fækk, fekk, ga, gjekk, låg, laut, satt, tok, såg, vart
Sterke verb, pres. part.	vøri	drivi, vore, vorti

Tabell 5: Sterke verb i Amerika og Norge.

Vi ser at vi har eksempler på *-i* i perfektum partisipp både i Amerika og Norge. Dette ser ikke ut til å følge systemet Vestad nevnte, men finnes både i Amerika og Norge. Det er små forskjeller mellom verbbyggingen både i det svake og det sterke systemet i amerikanorsk og norsk – begge er i samsvar med beskrivelsene i dialektlitteraturen, og det er ikke grunnlag for å si noe om et arkaisk system verken her eller der.

2.4 Funksjonsord

Vi har sammenlignet morfologien i amerikanorsk og gudbrandsdalsnorsk og kommet til at det er lite som skiller de to variantene. Men i 2.2 så vi på pronomensystemet, og der var det et par mindre forskjeller. Det kan dermed se ut til at om vi beveger oss bort fra morfologi og over i det leksikalske domenet, kan det være større forskjeller. I tabell 6 er en liste over funksjonsord vi har funnet blant norskamerikanerne og blant gausdølene.

I tabell 6 har vi uthevet de ordene som finnes i Amerika, men ikke i Norge. Dette er kandidater for ord som kan vise seg å være arkaiske. Riktig nok er det metodiske problemet større når det gjelder ord enn morfologi og pronomen, som vi har sett på tidligere i artikkelen. Derfor vil vi øke søkeområdet dersom vi får negative treff blant gausdalsinformantene.

båe: Dette ordet har vi funnet flere eksempler på i fylket, som Vang, Skjåk og Lom, samt øst for Gausdal, i Hedmark. I Gausdal har vi ikke funnet noe

Amerika	Norge
båe	
da ma	da ma
fyri 'før'	fyri
hell 'heller'	hell
horr 'hver'	horr
inte	
itte	itte
messom 'liksom'	messom
mykji	mye
summe	
ur 'av'	
visst 'hvis'	visst
ein og tjuge	tjuge
æller 'aldri'	æller el. ældri
æu 'også'	æu
åt 'til'	åt

Tabell 6. Noen funksjonsord i Amerika og Norge.

eksempel på *begge* i steden. Vi antar derfor at dette ordet representerer et tilfeldig hull i materialet.⁶

inte: Vi har funnet eksempler på denne varianten i grensetraktene mot Sverige, nemlig Aremark, Fredrikstad, Rømskog, Råde og Trysil, men ikke i Gausdal eller Oppland for øvrig. Vi antar det må være innlån fra en annen dialekt, eller fra svensk.

mykji: Dette ordet har vi ikke funnet i Gausdal, men det finnes noe lenger vest, i Valdres og Hallingdal. I Gausdal er det derimot masse eksempler på *mye*. Øst for Gausdal, i Hedmark, finnes ingen eksempler på *mykji*, altså med frikativ. Vi kan anta at det går en dialektgrense for *mykji* vest for Gausdal, og at den amerikanorske varianten er innlån fra en annen dialekt.⁷ Et søk på ulike realisasjoner av *mye* i Nordisk dialektkorpus gir oss bildet i figur 1, hvor de mørke markørene viser frikativ, mens de lyse viser vokal. Vi ser at Gausdal, som ligger litt sør for ”a” i ”Norway” på kartet, tydelig ligger innenfor området som ikke uttaler *mye* med frikativ.

summe: Vi har ikke funnet dette ordet i Gausdal, men vi har funnet det andre steder i fylket gjennom Nordisk dialektkorpus. Av 33 treff i fylket er det 28 treff som er fra de gamle opptakene fra Målførearkivet, som er 40–

Figur 1. Mørke markører viser frikativ (som mykji), lyse kun vokal (som mye).

50 år eldre. De fem nyeste informantene er alle i kategorien ”gammel”. Når nesten alle treffene er fra Målførearkivet, sier dette mye om at det er et gammeldags fenomen vi ser på. Informantene i det eldre materialet har til sammen 255 000 ord i korpuset, som er forsvinnende lite sammenlignet med det moderne materialet på 1 874 000 ord, som altså er over sju ganger så stort. Her kan vi konkludere at amerikanorsk er en eldre variant. Grammatisk sett er for øvrig *summe* et interessant ord, se Sandøy (1996).

(ut) ur ’av’: Det er ingen eksempler på *(ut) ur* blant gausdølene i Nordisk dialektkorpus. Det er faktisk bare ett menneske som bruker dette ordet i korpuset, og det er en mann fra Østerdalen i det gamle målførematerialet. Det kunne da være fristende å mene at dette ordet er innlånt i amerikanorsken fra en annen dialekt. Men i Vestad (2002: 98) er det en bildetekst hvor det står: *Svatsum held på å ta ei rype ”utur snørn”* [Dvs. ut av snaren, JBJ. Anførselstegnene er opprinnelige]. Og faktisk finner vi noen flere eksempler ved å søke på *tur* også. De fleste er fra grensetraktene mot Sverige, men også Bardu (med sin innvandrerbefolkning fra Østerdalen) og Brandbu på Hadeland er representert. Og igjen er eksemplene enten fra målførematerialet eller den gamle informantgruppen. Vi kan da konkludere med at dette er et arkaisk trekk i amerikanorsken.

Alt i alt har vi sett på 16 funksjonsord. Av disse har vi funnet 11 blant gausdølene i Nordisk dialektkorpus. Men det var fem funksjonsord vi fant i Amerika som vi ikke fant i Gausdal. Her er det to sikre arkaismer i det amerikanske materialet: *summe* og *ut ur*. Det kan vi si fordi vi har funnet eksempler på disse ordene i omkringliggende områder, men bare i det eldre materialet vi har, eventuelt blant eldre informanter. At vi ikke fant *båe* tror vi er et tilfeldig hull, mens vi mener *inte* og *mykji* må være lånt fra en annen dialekt inn i amerikanorsken til våre informanter.

2.5 Leksikalske ord

For å avgjøre om amerikanorsk er gammeldags når det gjelder leksikalske ord, har vi plukket ut noen vi mente kunne være kandidater til dette. De er gjengitt i tabell 7. Igjen har vi uthevet med fet skrift de ordene som bare finnes i Amerika, og ikke i opptakene av gausdølene.

Amerika	Norge
beint (fram)	
bøte	
flaug	flaug
færdug	ferdig
fælt adv.	
gamlaste	gamler
<u>gæli</u>	<u>gæli</u>
heimat	heimat
koma i hau	koma i hau
kropp	kropp
krøtter	
li på	
rumpe	
stutt	stutt

Tabell 7. Leksikalske ord i Amerika og Norge.

Når det gjaldt funksjonsord, så vi at det kan være et metodologisk problem at ikke informantene bruker akkurat det bestemte ordet vi er på utkikk etter i de tross alt tidsbegrensede samtalen. Når det gjelder leksikalske ord, er dette enda mer sant, og man skal være heldig om informantene i begge grupper bruker samme ord. Også her må vi utvide sammenligningsgrunnlaget når det trengs. I tabellen har vi presentert en del ord fra amerikanorsk som vi mener er typisk dialektale, og som har potensial til å være arkaiske.

Vi har markert med fet skrift et utvalg av de ordene vi ikke har funnet blant gausdølene. Dem ser vi nærmere på nedenfor.

beint: Vi har ikke funnet ordet i Gausdal, og bare to tilfeller i resten av Oppland. Det er 25 treff i alt i hele landet, men bare fire unge, og hele åtte fra Målførearkivet. Alternativet *rett* ga 41 treff i Oppland, og tre i Gausdal. Til sammen tyder denne informasjonen på at *beint* er et ord som kan være på vei ut, og at amerikanorsk dermed kan være litt gammeldags her.

fælt: Det er ingen treff på dette ordet (i betydningen 'veldig', brukt som adverb og negativt polaritetsuttrykk, som altså bare kan brukes i negative kontekster) fulgt av et adjektiv i Gausdal, og seks i hele Oppland, tre av dem fra Målførearkivet. Til gjengjeld er det 14 treff i Oppland når man søker på *ikke* med opptil fem ord og så *veldig* fulgt av adjektiv. Da er nesten alle informantene unge, dvs. 12 av 14. Her er det nok ikke tvil om at amerikanorsken er litt gammeldags.

li på: Det er bare to funn for verbet *li* i Oppland, og begge er fra Målførearkivet. Igjen er amerikanorsken gammeldags.

rumpe: Det er til sammen seks relevante treff (med betydning 'hale') i hele dialektkorpuset, og fire av dem er fra Målførearkivet, mens de to andre er fra en gammel mann. Det kan se ut som om også dette ordet er litt gammeldags. Men vi finner bare fire relevante treff med *hale* fra hele Norge, så her er ikke sammenligningsgrunlaget stort.

krøtter: Det er ni treff på dette ordet i Oppland, hvorav én ung informant, to fra Målførearkivet og seks gamle. Det er 32 treff på *ku/kyr*, hvorav seks i Gausdal. Da kan det se ut som sistnevnte er det nye, men det kan være betydningsforskjeller vi ikke ser. Det mest sannsynlige, gitt tallforskjellen, er dog at *krøtter* er gammeldags, og at det dermed gjelder amerikanorsken også. *Krøtter* kan også strengt tatt ha en videre betydning enn *ku/kyr*, fordi også småfe kan brukes med denne betegnelsen, men vi vet at det var storfe som var tema i samtalen, slik at sammenligningen med *ku/kyr* er relevant.

bøte: I Oppland er det ett treff på *bøte*, og det er fra Målførearkivet, mens det er tre på *reparere* (to unge og en gammel). Det er en viss mulighet for at det er betydningsforskjeller (*bøte* gjelder garn, mens *reparere* gjelder bil,

traktor og møbler). Ser vi derimot på hele Norge, avtegner det seg et bilde: *bøte* finnes kun fem ganger (to fra Målførearkivet, to gamle og en ung). Det er hele 27 treff på *reparere*, og det er all slags informanter, men bare tre treff fra Målførearkivet. Det virker rimelig å konkludere at *bøte* er mer gammeldags, og at amerikanorsken også dermed er det.

Det ser altså ut som amerikanorsk er mer gammeldags enn norsk (representert ved gausdalsdialekten). Vi hadde valgt ut 14 ord som vi mente kunne være kandidater til gammeldagshet. Av dem var åtte også brukt av gudbrandsdølene i Gausdal, mens seks altså ikke var det. Fem av disse ordene ser ut til å være litt på vei ut når vi ser på alderen til dem som bruker det ellers i Oppland eller Norge, og årstallet for opptakene, samt når vi sammenligner med de ordene som kan brukes som alternativer. De gammel-dagse ordene er: *beint, følt, li på, krøtter, bøte*. Ett av dem, *rumpe* 'hale', er det vanskelig å si noe om. Vi har mange treff blant de eldste kildene (målførearkiv og gamle informanter), men vi har ingen treff for *hale*. Når det er så mange fra Målførearkivet som snakker om *rumpe*, kan det være fordi de generelt snakker mer om husdyr enn de nye informantene. For dette ordet kan vi ikke konkludere. Men ellers er det på grunnlag av de leksikalske ordene mulig å konkludere at amerikanorsken er noe mer arkaisk enn norsken i Gudbrandsdalen.

Vi vil legge til at på det leksikalske området er det store likheter blant norskamerikanere over hele Midtvesten (se vår andre artikkel i dette nummeret), ikke minst når det gjelder samme utvalg av lånord og nye betydninger av gamle ord, slik at det også her kan se ut til å ha foregått en koineisering.

2.6 Konklusjon om hvorvidt amerikanorsk er arkaisk

Alt i alt er det gjennomgående rimelig å si at amerikanorsk ikke er mer gammeldags når det gjelder pronomener og morfologi. Riktig nok har de en kaskontrast i pronomenene i 2. pers. pl. som ikke finnes i Gudbrandsdalen, men til gjengjeld har Gudbrandsdalen et fullt dativsystem som ikke finnes i Amerika. På dette punktet er gausdalsk betydelig mer arkaisk. Når det gjelder vokabular, stiller det seg annerledes. Mange av funksjonsordene og de leksikalske ordene som er brukt av våre fire informanter i Midtvesten, brukes ikke lenger blant de unge i Norge; ofte finner vi dem i bruk bare blant de eldste informantene i Nordisk dialektkorpus, samt blant informantene i de gamle opptakene fra Målførearkivet. Det kan altså se ut som

om den første myten, at amerikanorsk er et gammeldags språk, kan være sann, men først og fremst når det gjelder ordforrådet. Grammatikken er forholdsvis lik.

Når det gjelder pronomener og funksjonsord, så vi noen eksempler på variasjon som tyder på at amerikanorsken har innslag fra mer enn ett norsk dialektområde. Vi så også at dativen er borte. Dette kan tyde på at språket til norskamerikanerne er i ferd med å gjennomgå en koineisering som ikke er fullført (se artikkelen til Arnstein Hjelde i dette nummeret for en diskusjon av dette temaet).

3 Har det norske språket i Amerika nærmet seg bokmål?

3.1 Einar Haugen og amerikanorskens utvikling

The Norwegian Language in America (1953) av Einar Haugen, professor ved University of Wisconsin, Madison, og senere Harvard, er et betydelig og innsiktsfullt verk om det norske språket i Amerika på 1940-tallet, og er et verk som også har hatt stor innflytelse på forskning i amerikanske immigrantspråk generelt. Her hevder han at "the dialects in the Midwest could be characterised as a 'gradual elimination of conspicuous forms'", og "many speakers have departed from their native speech in the general direction of the BL [book language] without of course attaining the norms of the latter" (1953: 352), altså at talerne har beveget seg bort fra dialekten sin og i retning bokmål. Om språklige endringer sier han: "nearly always moving from a less to a more widely-used form, which is often that of urban DN [Dano-Norwegian]" (op cit.: 353), at talerne går over fra sjeldne til mer vanlig brukte former, som ofte er urban dansk-norsk. Om språket som barna lærer: "they adopted as their own that dialect which was most generally used in the community, which often meant the dialect that was most close to DN [Dano-Norwegian]" (op.cit.: 350), at barn begynner å snakke den dialekten som er mest brukt i området, som ofte betydde den som er nærmest dansk-norsk.

Før vi går inn på selve spørsmålet, må vi avklare hva det er Einar Haugen mener med *book language* og DN. Han var vel bevandret i historien om skriftspråkene. Doktoravhandlingen handlet om Ivar Aasens nynorske språkform, og han skrev mye om språkplanlegging og skriftspråk, ikke minst i den omfattende *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian* fra 1966. At han bruker flere termer, både *book*

language og *Dano-Norwegian*, behøver ikke bety at han siktet til to forskjellige ting. Gjennom årene har både nynorsk og bokmål blitt kalt ved forskjellige navn. I Haugen (1966: 19) omtaler han dansk-norsk med *riksmål* i parentes. Siden (op.cit.: 36 ff.) gjør han rede for det skriftspråket som sto i kontrast til landsmålet, og forklarer at flere termer ble brukt før 1899: *det alminnelige Bogsprog*, *norsk-dansk* og *dansk-norsk*, før det så ble kalt for *riksmål*. Før 1899 ble betegnelsen *rigsmaal* brukt om det alminnelige bokspråk, som ikke viste markerte dialekttrekk (Haugen 1966: 38). I 1928 bestemte KUD at *det almindelige Bogsprog* nå skulle hete *bokmål* (Haugen 1966: 90). Det virker rimelig at Haugen med sine termer *dansk-norsk* og *bokspråk* mener *riksmål* som en nokså generell term, altså et dansk-basert norsk bokspråk uten generelle dialektstætrekk, slik han selv beskriver den tidlige bruken av dette ordet. Da snakker vi om et ganske konservativt, dansk-preget språk, betydelig mer enn dagens bokmål. Vi velger å bruke dagens bokmål som sammenligningsstandard fordi vi kjenner det best, og fordi det finnes gode oppslagsverker å slå opp i. Hvis Haugen har rett i sin påstand, bør amerikanorsk minst ha gått i retning av bokmål, som er norskere enn riksmålet var på begynnelsen av århundret.

La oss nå se på Haugens påstand. Vi antar at dersom amerikansk-norsk er gått i retning av bokmål, så vil det ligne nokså mye på bokmål eller i hvert fall være minst like bokmålsaktig som gausdalsdialekten. Vi velger en rekke språklige trekk å studere nærmere.

3.2 Undersøking av pronomener

Vi så på pronomene i del 2. Her har vi satt dem opp mot både gausdalsmål og bokmål:

Amerika	Norge	Bokmål
e, i	e	jeg
du, ru ⁸	du, ru	du
hæjn, han, n	han, n	han
ho	ho, a	hun
de, re	de, re	det
vi	vi	vi
di, ri	døkk, røkk	dere
dem, dom, døm rem, rum	dom, døm, rom, røm	de

Tabell 8. Pronomener i nominativ i Amerika og Norge.

Vi ser at det gjennomgående er slik at de to talespråkene grupperer seg sammen, og at bokmålet står alene med sine egne former. Det er altså ikke noen endring i retning av bokmål i amerikanorsk på dette punktet.

3.3 Undersøking av verbbygging

Så langt har vi sett at amerikanorsk har kløyvd infinitiv. Dette er et trekk som finnes i østlandske dalfører, men ikke i dansk. Det ble tatt inn som sideform i bokmål i 1938, og tatt ut igjen i 2005. Amerikanorskens kløyvde infinitiv er dermed ikke noe som har utviklet seg i retning bokmål.

La oss nå se på bøyingen av finitte verb, som vi var inne på i avsnitt 2.

Amerika	Norge	Bokmål
kjøpe	kjøre	kjøper, kjører
sporde	sporde	spurte
haft	haft	hatt
kjæm	kjæm	kommer
jaug	laut	jugde, måtte
vøri	vore	vært

Tabell 9. Finitt verbbygging, svake og sterke verb, presens og preteritum.

Tabellen viser at amerikanorsk og gausdalsnorsk knapt skiller seg fra hverandre på noe punkt, og at begge er klart forskjellige fra bokmål når det gjelder verbsuffikser og omlydsforhold. Her er det altså ingen tilnærming i retning av bokmål.

3.4 Funksjonsord

Etter å ha sett på grammatiske fenomener, går vi mot leksikalske. Vi begynner med funksjonsord. På neste side gjengir vi tabellen fra avsnitt 2, nå med bokmålsformene også.

Vi ser at det ikke er noe sted hvor amerikanorsken ligner bokmålet, og spesielt ikke når vi også sammenligner med det norske gausdalsmålet. Det er de to talespråkene som har noe felles, mens bokmålet virkelig skiller seg ut. Det er altså ingen tilnærming her.

Amerika	Norge	Bokmål
båe		begge
da ma	da ma	
fyri	fyri	før
hell	hell	heller
horr	horr	hver
inte		ikke
itte	itte	ikke
messom	messom	liksom
mykji	mye	mye
summe		noen
ur		ut
visst	visst	hvis
ein og tjuge	tjuge	tjue
æller	æller el. ældri	aldri
æu	æu	også
åt	åt	til

Tabell 10. Funksjonsord i Amerika, Norge og bokmål.

3.5 Leksikalske ord

Her skal vi se på de leksikalske ordene vi først ble kjent med i del 2. Når vi skal sammenligne leksikalske ord i amerikanorsk med gausdalsdialekt og bokmål, er det ikke lenger et spørsmål om hva som er lov i bokmål. Bokmål tillater i dag svært mange ord som er typisk norske, og altså udanske, så om vi skal sammenligne noe, må det bli om den faktiske bruken av de bestemte ordene våre er lik i alle tre kilder. I tabellen har vi satt prosenttegn i bokmålskolonnen for å indikere at alle ordene kan brukes der, og så har vi gått til det store Leksikografisk bokmålskorpus (se litteraturlista bak), som inneholder over 40 millioner ord fra svært mange ulike kilder, inkludert romaner, som i prinsippet er mer talemålsnære enn for eksempel vitenskapelige rapporter. I dette korpuset har vi søkt på ordene i amerikanorsk, og gjort et sammenligningssøk på et alternativt, antatt hyppigere alternativ med samme betydning.

Vi har ikke søkt på alle ordene, fordi noen av dem har flere betydninger som det blir vanskelig å skille ut. For eksempel er vi kun ute etter betydningen 'løpe' for *fly*, mens det helt sikkert forekommer svært mange eksempler, antagelig flest, med betydning 'bevege seg i lufta'. Vi har gjort søkene så generelle som vi har klart for å få med flest mulige treff. Det betyr at vi har søkt etter oppslagsform og ikke bøydd form, eller at vi for eksempel har søkt etter et bestemt ord pluss generell ordklasse etterpå, istedenfor det ordet fulgt av et annet bestemt ord.

Amerika	Norge	Bokmål
beint (fram)		beint + prep. (27) rett + prep. (19 729)
bøte		bøte (342) reparere (993)
flaug	flaug	flaug (%), løp
færdug	ferdig	ferdig
fælt adv.		fælt adv. (17) Ikke + så + adv. (1986)
gamlaste	gamler	eldste
gæli	gæli	gæli (37), galt (4813)
heimat	heimat	Heim att (%), hjem igjen
koma i hau	koma i hau	komme i hug (2), huske (19 984)
kropp	kropp	kropp (%), person
krøtter		krøtter (34), ku (1654)
li på		lei på (8), det hadde gått en stund (101)
rumpe		rumpe (%), hale
stutt	stutt	stutt (%), kort

Tabell 11. Leksikalske ord i Amerika, Norge og bokmål.

Funnene våre er oppsiktsvekkende entydige. De amerikanorske ordene finnes knapt i bokmålskorpuset. For eksempel sier norskamerikanerne *beint + prep.*, men i skriftspråkskorpuset vårt er det bare 27 av den, mens det er hele 19 729 tilfeller av det alternative *rett + prep.*, altså 46 ganger mer. *Komme i hug* er tydeligvis nærmest utelukket i bokmål, med bare to treff, mot 19 984 av *huske*. Et annet slående eksempel er *fælt + adv.*, med bare 17 treff i korpuset, mot 1986 tilfeller av det alternative *så + adv.* (Vi la inn en negasjon foran *så*, for å gjøre sammenligningen med *fælt* mer skikkelig. Sistnevnte brukes kun som negativt polaritetsuttrykk, og da ville det bli feil å sammenligne med både positive og negative kontekster for *så*.)

Haugen nevner ikke nynorsk, men siden norskamerikanerne er fra områder hvor i hvert fall noen av områdene tidlig fikk nynorsk som skolespråk, synes vi det er naturlig å sammenligne med nynorsk også. Østre Gausdal innførte nynorsk i alle skolekretser allerede i 1908, noe som riktig nok var 30 år før andre bygder i Midt- og Sør-Gudbrandsdalen (Holthe 2011: 6).

Og det er umiddelbart klart at ved å søke i Oslokorpuset av taggede, norske tekster, nynorskdelene, finner vi større samsvar mellom norskamerikanerne og dette skriftspråket. For eksempel får vi da 416 treff på *beint* + prep. og 1216 på *rett* + prep. Det er altså fortsatt mer av sistnevnte, men bare tre ganger flere, i motsetning til i bokmål, hvor det var 46 ganger flere. I bokmålskorpuset er forholdet *bøte:reparere* 1 : 3, men i nynorskkorpuset er motsatt; det er flere tilfeller av *bøte* enn av *reparere*.

Det er tydelig at våre leksikalske ord, som vi opprinnelig valgte ut fordi vi mente de kunne være mulige kandidater for gammeldagshet, i hvert fall helt tydelig ikke er vanlige i bokmål. På det leksikalske planet blir det altså feil å mene at amerikanorsk går i retning av bokmål. Og på noe er amerikanorsk mye nærmere nynorsk.

3.6 Syntaks

I Johannessen og Laake (dette nummeret) viser vi en del typiske syntaktiske konstruksjoner som finnes i amerikanorsk. Vi tar fram noen av dem her, for å sammenligne med bokmål.

3.6.1 Preproprielle artikler

Preproprielle artikler finnes i dialektene i store deler av landet (se Torp 1973, Håberg 2010). Gausdal er godt innenfor det store området som har slike artikler. Vi ser at amerikanorsk også har dem. Noen eksempler vises i (9):

(9)

a. n Hans og n Anton	(Archie)
b. ho Lina Bakkom	(Florence)
c. ho Jane	(Eunice)
d. ho Susan Galstad	(Howard)

Preproprielle artikler er ikke et skriftspråkfenomen, og finnes ikke i vanlig sakprosa, og er da ikke bokmål. Her har det altså ikke vært noen tilnærming til bokmål.

3.6.2 Eiendomsuttrykk

I mange dialekter brukes en bestemt versjon av prepropriell artikkel ved eiendomsuttrykk. De er i vanlig bruk i amerikanorsk:

(10)

- a. mor hennes Karen (Archie)
- b. syster hass Ray (Florence)
- c. innkjøringa hass Howard (Archie)

Heller ikke denne typen konstruksjon finnes i skriftspråk, inkludert bokmål, så da er det heller ikke her noen tilnærming til bokmål.

3.6.3 Leddstilling i konstituentspørsmål

Mange norske dialekter har en spesiell leddstilling ved konstituentspørsmål, ved at de har V3 (det finitte verbet som tredje setningsledd) istedenfor V2 (se Nordgård 1988, Rognes 2011, Westergaard og Vangsnes 2005, Åfarli 1986). Denne leddstillingen finner vi også i Amerika:

(11)

- a. Hå ru kalla herring på norsk? (Florence)
- b. Håkke som va president da? (Florence)
- c. Hå rom kaller kaiori da? (Florence)

Denne leddstillingen er ikke i samsvar med bokmål, så her har vi atter et eksempel på noe som ikke har endret seg i retning bokmål.

3.7 Konklusjon om hvorvidt amerikanorsk har gått i retning av bokmål

I denne delen har vi sett på pronomener, verbøying, funksjonsord, leksikalske ord og leddstilling i amerikanorsk, gausdalsnorsk og bokmål. Ikke på noen av punktene er amerikanorsken nærmere bokmål enn gausdalsnorsken. Begge er langt fra bokmål.⁹ Men i del 2, der vi så på om amerikanorsk er gammeldags, så vi at norsken i Amerika ikke har dativ. Dette er et trekk hvor amerikanorsk skiller seg tydelig fra gausdalsdialekten, og som er som bokmål. Dette ene trekket kan muligens rettferdiggjøre Haugens påstander, men ellers er det ingenting som tyder på en tilnærming til bokmål.

Vi må spørre hvorfor Einar Haugen skrev dette. Det er flere muligheter. For det første traff han mange utdannede mennesker som var godt kjent med skriftspråket. Det er sannsynlig at disse snakket mer skriftspråksnært enn de alminnelige bøndene og arbeiderne. At han møtte en kanskje uforholdsmessig stor andel velutdannede mennesker, kan skyldes at han hadde opptakstutstyr som trengte elektrisitet, noe som ikke alle kunne tilby. For

det andre kan det ha vært en observasjon som var farget av hans syn på språkstandardisering. Selv vokste han opp med oppdalsmål, men gikk gradvis over til riksmål (Haugen 1966: upaginert s. 2 i forordet). Kanskje kan det ha påvirket hans syn på andres språk også. En tredje mulighet er at en del av Haugens informanter faktisk behersket to norskvarianter, et standardisert riksmål (eller forsøk på et) og en opprinnelig dialekt. Da er det muligens riksmålet de eksponerte overfor den ”vyrde professoren”, mens de snakket dialekten hjemme og med hverandre. En vesentlig andel av Haugens informanter var faktisk førstegenerasjon i Amerika og hadde selv utvandret fra Norge. Disse kan ha hatt et bedre grep om øvrighets-språket i Norge enn de som kom etter.

I det store og hele er det liten grunn til at de norsktalende amerikanerne skulle endre sitt språk i retning bokmål. De færreste hadde norsk utdanning, og hørte vel ikke det talte riksmålet annet enn fra presten og kanskje enkelte skolelærere. De hadde riktig nok norske aviser, men det norske skriftspråket var i utgangspunktet svært langt fra noens talespråk, og det er usannsynlig at de skulle la seg påvirke av en skriftlig kilde. De norskamerikanerne vi har møtt, hører ikke til de kondisjonerte og har ganske tydelig ikke blitt eksponert for noe riksmål. Her hører det med å fortelle at når denne artikkelens forfattere reiste rundt, måtte vi legge om språket ganske kraftig for å bli forstått. Våre dialekter fra Oslo-området, som alle i Norge uansett dialekt har god kjennskap til, var som vanskelige fremmedspråk for norskamerikanerne. Spørreord som *hvordan*, *hva* og *når* bragte bare tomme blikk, og det var først når vi gikk over til *håssen*, *åssen*, *hå*, *å*, *å tid* osv. at vi ble forstått. Dette tyder veldig sterkt på at noen bokmålsstandard er langt unna deres liv.¹⁰

Det er interessant at Hjelde i sin artikkel (dette nummeret) også tar opp muligheten for normalisering i amerikanorsk. Han skriver at mens det på 1940-tallet nok var en del som hadde en oppfatning om normalspråk gjennom aviser, kirke og skole, og ikke minst førstegenerasjonsimmigranter, svant denne oppfatningen hen fordi det etter hvert ikke ble noen igjen som kunne lese norsk eller høre det i kirken. Og vi har vist at det ikke er noe som tyder på bokmålpåvirkning av amerikanorsken. De som eventuelt kunne normalspråket tidligere, har tydeligvis ikke hatt noen varig slagkraft. Den norske situasjonen er da ganske annerledes enn den svenske (se artikkelen til Larsson et al. i dette nummeret) hvor man hadde hatt en normalisering av talemålet og en nivellering av dialektene i flere hundre år før immigrasjonen til Amerika.

4. Konklusjon

I denne artikkelen har vi sett på to syn på amerikanorsk. Det ene er det utbredte folkelige synet at dette språket er gammeldags. Det andre, uttrykt av den store norskamerikanske språkforskeren Einar Haugen, er at det er standardisert i retning av bokmål. For å vurdere disse påstandene har vi sett på ulike sider ved språket, som pronomensystem, bøyingsverk, funksjonsord og leksikalske ord, samt leddstilling, og sammenlignet dem med språket til moderne gausdøler, som er fra det området norskamerikanernes forfedre emigrerte fra. Vi har også sammenlignet de språklige trekkene med trekk i bokmål.

Resultatene er ganske klare. Norskamerikanernes språk er ikke gammeldags på det grammatiske området. Likevel tyder enkelte trekk ved funksjonsordene på at det finnes en viss variasjon i språket, mens dativen er helt borte. Dette kan tyde på en viss koineisering. Derimot, når det gjelder ordforrådet, er det mulig å si at amerikanorsken nok er litt arkaisk sammenlignet med det tilsvarende språket i Norge. Til gjengjeld er det store leksikalske likheter blant norskamerikanerne over hele Midtvesten, noe som også gir støtte til koineiseringshypotesen.

Norskamerikanernes språk er ikke standardisert i retning av bokmål. De mangler riktig nok dativ, men dette er det eneste punktet hvor amerikanorsk har mer til felles med bokmål enn med tilsvarende norske dialekt, og det kan heller skyldes koineisering samt det faktum at dativen har vært i ferd med å bli borte i norske dialekter i flere hundre år. På alle andre områder er amerikanorsk og gausdalsdialekt på den ene siden av skillelinja, mens bokmål er på den andre.

Noter

1. Vi vil takke våre tre ikke-anonyme fagkonsulenter Jan Terje Faarlund, Klaus Johan Myrvoll og Joseph Salmons for svært gode kommentarer, som har hevet artikkelen flere hakk. Vi vil gjerne takke deltagerne på de seminarene der vi har presentert foredrag som denne artikkelen bygger på, i Decorah (Iowa), Gottskär, Fefor, UiO og UiT. Spesielt vil vi takke Oddrun Grønvik, Arnstein Hjelde, Mark Loudon, Klaus Johan Myrvoll, Mike Putnam og Joe Salmons for gode spørsmål og kommentarer. Dessuten vil vi takke Ingeborg Kongslien for gode innspill til prosjektet. En spesiell hilsen går til våre fantastiske informanter, som betyr alt for dette arbeidet.
2. De norske informantene har krav på anonymitet, men informantkodene som angis for hvert eksempel, viser hvem som snakker: `_um` står for ung mann, mens `_gk` står for gammel kvinne.

3. Klaus Johan Myrvoll gjør oppmerksom på, basert på Skjeggeland (1997) og andre, at funnene /i/ (1. pers. sg.) og /ʉs/ (3. pers. pl.) er uventet fordi førstnevnte bare finnes helt nord i Gudbrandsdalen, mens sistnevnte bare finnes vest for Gudbrandsdalen (Hallingdal og Valdres). Han påpeker også at formen *hanom* ikke er typisk for Gudbrandsdalen, hvor man heller ville vente en rundet vokal. Dessuten sier han at kontrasten *di* – *døkk* ikke har finnes i Gudbrandsdalen i hvertfall siden 1880-åra (med støtte i Storm 1920: 67). Dette tyder på at norskamerikanerne ikke snakker en ”ren” norsk dialekt, men at det er kommet til trekk fra flere norske områder i språket deres. Det vil vi også se i avsnittet om funksjonsord i del 3.
4. Jan Terje Faarlund opplyser at *hanom* /hænom/ nå også kan være akkusativ i østnorske dialekter. Han skriver i kommentarene sine at han (for noen tiår) siden faktisk hørte dativ i det samme området: ’Var itte redd ta di’. Konteksten var at bestefaren hadde sagt til faren om hans samtalepartner: ”Gutten kjæm æller tæl å lære norsk”.
5. Formen *feng* finnes ikke i Norge, slik også Klaus Johan Myrvoll påpeker. Vi tror den er dannet etter en analogi med pres. part. *fenge*, etter mønster av *gjeng* – *gjenge*. Siden *fenge* ikke finnes i Gudbrandsdalen, tyder også dette på en påvirkning fra andre dialekter.
6. Klaus Johan Myrvoll opplyser at Jenshus (1986: 79) sier at *båe* finnes i Fron i Gudbrandsdalen, noe som styrker antagelsen om tilfeldig hull.
7. Vi har faktisk sjekket om *mykji* kunne finnes blant eldre folk i Gausdal. Vi ringte til nylig avdøde, da 85 år gamle Ruth Grimstad, som etter eget og andres utsagn snakket gammeldags, ekte gausdøl. Hun brukte aldri noe annet enn *mye*, selv når vi prøvde å fremkalle den andre formen. Vi spurte for eksempel *Var det mykji snø i år*, og hun svarte *Ja, veldig mye*.
8. Noen vil mene at pronomenene med initiell /r/ kun er resultatet av fonologiske regler – at de forekommer etter vokal. Jeg er ikke enig i den antagelsen. R-pronomenene kan også være begrenset av dialekt eller sosiolekt. Vi viser forøvrig til Johannessen (2012).
9. Man kan spørre om metoden vår er hensiktsmessig. Et mulig scenario er at både amerikanorsken og gausdalsdialekten har nærmet seg bokmål. I så tilfelle er ikke Haugens påstand feil, men bare ufullstendig, siden han ikke tok med den norske dialekten i samme slengen. Skulle vi sjekket ut denne hypotesen, måtte vi sammenligne med eldre gausdalsmål. Men vi tror ikke dette scenariet er mulig. Hvis amerikansk og gausdalsk uavhengig av hverandre hadde utviklet seg i retning bokmål, ville vi ventet at det var ulike trekk som vant fram i de to språkene, gitt den minimale kontakten gjennom alle disse årene. Så begge ville riktig nok blitt mer like bokmål, men sannsynligvis mer forskjellige fra hverandre. Men som vi har sett, er de to språkene, på hver sin side av Atlanterhavet, like trekk for trekk. Vi avviser derfor dette scenariet.
10. At det derimot har foregått en endring av manges dialekt i retning av en felles østlandsk, er en annen sak. Denne østlandsken har lite til felles med bokmål, men er godt forankret i dalførene og flatbygdene nord for Oslo. (Se Johannessen & Laake, dette nummeret.)

Referanser

- Eythórrsson, Thórhallur, Janne Bondi Johannessen, Signe Laake & Tor A. Áfarli 2010: Case in Icelandic, Faroese and Norwegian: Preservation and non-preservation. Foredrag på NORMS Closing Seminar and the Comparative Germanic Syntax Workshop (CGSW) 25; 2010-06-10 – 2010-06-12, Universitetet i Tromsø.
- Haugen, Einar 1953: *The Norwegian Language in America*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Haugen, Einar 1966: *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Hjelde, Arnstein 2012 (dette nummeret): ”Folkan mine, dæm bære snakka norsk” – Norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag.
- Holthe, Ane 2011: *Nynorsk i motvind: Skolemålsutviklingen i Gausdal etter 1950*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Håberg, Live 2010: *Den preproprielle artikkelen i norsk. Ei undersøking av namneartiklar i Kvæfjord, Gausdal og Voss*. Masteroppgave, ILN, Universitetet i Oslo.
- Jenshus, Gunnar 1986: *Fronsmålet*. Vinstra: Fron historielag.
- Johannessen, Janne Bondi 2012: Har ru bursdag? Da ska re feires! Om isoglossene for r-initielle funksjonsord. I et festskrift under utgivelse. Oslo: Novus.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Áfarli & Øystein Alexander Vangsnes 2009: The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. Jokinen, Kristiina & Eckhard Bick (red.): *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series Volume 4*.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2012 (dette nummeret): Østnorsk som fellesdialekt i Midtvesten.
- Johannessen, Janne Bondi & Laake, Signe 2011: Den amerikansk-norske i Midtvesten. Edlund, L.-E., Elmévik, L. & Reinhammar, M. (red.): Nionde nordiska dialektologkonferensen. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.
- Nordgård, T. 1988: Omkring ordstilling i hv-spørsmål i norske dialekter. *Skriftserie fra Institutt for fonetikk og lingvistik*. Universitetet i Bergen, 33(A): 26–37.

- Papazian, Erik & Botolv Helleland 2005: *Norsk Talemål*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Rognes, Stig 2011: *V2, V3, V4 (and maybe even more). The syntax of questions in the Rogaland dialects of Norwegian*. Masteroppgave, ILN, Universitetet i Oslo.
- Skjekkeland, Martin 1997: *Dei norske dialektane – Tradisjonelle særdrag i jamføring med skriftmåla*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Sandøy, Helge 1996: Somme – eit semantisk skilje i norske dialektar. I: *Nordica Bergensia* 9/96, 90–102.
- Torp, Arne 1973: Om genitivsomskrivninger og -s-genitiv i norsk. *Maal og Minne* 3-4, 125–150.
- Storm, Johan 1920: *Ordlistar over lyd- og formlæren i norske bygdemaal; udgivne ved Olai Skulerud*. Kristiania, i kommisjon hos Dybwad.
- Vestad, Jon Peder 2002: *Gausdalsmålet*. Gausdal dialekt- og mållag.
- Wangensteen, Boye 2005: *Bokmålsordboka*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Westergaard, M. R. & Ø. A. Vangsnes 2005: Wh-questions, V2, and the left periphery of three Norwegian dialect types. *Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 8, 117–158.
- Åfarli, T. A. 1986: Absence of V2 effects in a dialect of Norwegian. Dahl, O. & A. Holmberg (red.): *Scandinavian syntax*, 8–20. Institute of Linguistics, University of Stockholm.

URL:

Leksikografisk bokmålskorpus: <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/samlinger/bokmal/veiledningkorpus/index.html>

Nordic Dialect Corpus: <http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/index.html>

Summary

This paper deals with two myths about the Norwegian language in America. Is it archaic? Is it standardised towards the written Bokmål standard? We look at each in turn. In the first instance we compare American Norwegian with an equivalent variety of Norwegian in Norway, i.e. one from the area which the Americans consider to be their homeland from which their ancestors emigrated; Gudbrandsdalen. We compare the American Norwegian pronominal system, function words, lexical words and nominal and verbal

morphology to Gausdal (Gudbrandsdalen) Norwegian. We find that there are hardly any differences between the two in the verb morphology, while there are some aspects of the function words and lexical words that make it possible to defend the understanding of American Norwegian as archaic. On the other hand the situation with respect to the dative case goes in the opposite direction. We have then compared American Norwegian to Bokmål, and looked at the same data plus syntax. There is nothing (perhaps with the exception of the dative case) that can defend the Bokmål standardisation hypothesis.

Janne Bondi Johannessen
Universitetet i Oslo
Tekstlaboratoriet
Institutt for lingvistiske og nordiske studier
P.b. 1102 Blindern
0317 Oslo
jannebj@iln.uio.no

Signe Laake
Universitetet i Oslo
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
P.b. 1003 Blindern
0315 Oslo
signe.laake@ilos.uio.no